

Vesna S. Kuraica¹

Univerzitet u Beogradu – Filološki fakultet

 <https://orcid.org/0009-0006-1873-1137>

HRIŠĆANSTVO I JAPAN: HRIŠĆANSTVO U JAPANSKOM RELIGIJSKOM KONTEKSTU

Japan je zemlja u kojoj koegzistiraju tri religije: šintoizam, budizam i konfucijanizam. Pored toga, 1.5% ukupne populacije današnjega Japana (što je malo manje od dva miliona ljudi) je hrišćanske veroispovesti. U radu će biti analiziran dolazak hrišćanskih misionara u Japan u 16. veku i način na koji se hrišćanstvo razvijalo u Japanu kroz vekove - uspešno ili ne. U tekstu će biti iznete činjenice prikupljene iz pratećih izvora i autorovo tumačenje tih činjenica, sa ciljem da se objasne razlozi nižeg broj hrišćana među Japancima. Usled uticaja zapadnjačke kolonijalne ekspanzije, danas su Filipini većinski hrišćanska zemlja, a u Južnoj Koreji oko četvrtina stanovništva su hrišćani. Japan ima najmanji broj pokrštene populacije u odnosu na zemlje regiona. Iako savremeni Japanci proslavljaju i Božić i Dan zaljubljenih, ipak se ne smatraju hrišćanima. Neuspeh hrišćanstva u Japanu može biti posledica ideologije koja zahteva poštovanje samo jednog Boga, dok i budizam i konfucijanizam nemaju pomenutu isključivost (iako su obe religije strane, tj. kineske) i ne ugrožavaju autohtoni japanski šinto panteon. Japanci imaju istančan odnos prema prirodi i pojam božanskog vezuju za opipljive prirodne sile i fenomene, a ne za nebesko ili onozemaljsko. Osim toga, Japan je nacija kolektiva i bilo kakve razlike i odstupanja nisu podržani u društvu. Diskutabilno je da li pokršteni Japanci danas razumeju hrišćanstvo ili samo praktikuju hrišćanstvo na „japanski način“.

Ključne reči: hrišćanstvo, Japan, kolonizacija, kolektivizam, nacija.

¹ vesna.kuraica91@gmail.com

Prvi Evropljani za koje je poznato da su posetili Japan su bili portugalski trgovci koji su se 1543. godine iskrcali na japansko ostrvo Tanegašima.² U godinama koje su usledile Evropljani, u svojoj kolonijalnoj ekspanziji, su nastavili da posećuju japanska južna ostrva (naročito Kjušu) jer su prepoznali Japan kao izuzetno profitabilno tržište za kinesku svilu i drugu luksuznu robu. Međutim, trgovačka pohlepa nije bila jedina karakteristika prvih susreta Japana i Zapada. Luiš de Kamoiš (Luis de Camoens, 1524–1580), portugalski književnik koji je pisao o putovanjima Vaska de Game u Indiju, u svom epu *Luzijadi* kaže: „Japan pruža najbolji srebrni rudnik, kojeg će božanski (hrišćanski) zakon rafinirati“ (De Camões 2000: 195).³ Dok su pristigli trgovci ostajali u japanskim lukama kraj svojih brodova, hrišćanski misionari su bili hrabriji; prodirali su u unutrašnjost japanskih ostrva noseći *Bibliju* sa sobom.

Prve četiri decenije hrišćanskog prodora u Japan u 16. veku su bile izuzetno uspešne – i to je, zapravo, bilo jedino vreme snažnog uzleta religije Zapada u Japanu. Dok su se lokalni moćnici nadmetali, kupovina pušaka od portugalskih trgovaca i prihvatanje hrišćanstva su davali prednost preduzimljivom takmičaru.⁴ Hern (2021: 265) je smatrao da je „strana vera“ pogrešno uzimana za novi oblik budizma. Kao dokaz tome, u svom delu *Pokušaj tumačenja Japana* on navodi da u carskom pismu sam car daje dozvolu sveštenicima koji su došli u Japan sa Zapada „da podignu manastir i konak u budističkom hramu Daido u cilju širenja Budinog zakona“. Postoji mogućnost da su Japanci videli sličnost između nekih hrišćanskih rituala (upotreba tamjana, sveštenečke odore) i budizma, te je moguće da je u početku hrišćanstvo naličilo na novu budistički sektu (istorija japanske religije broji raznorazne budističke sekte koje su još od 6. veka pristizale u Japan sa azijskog kontinenta).

Po japanskoj tradiciji, svi samuraji i sluge bi trebalo da bespogovorno slede svog gospodara – pa bi pokršćavanje jednog feudalnog gospodara (*daimjoa*) izazvalo „lančanu reakciju“. Dobar primer hrišćanskog uticaja u Japanu je samuraj Omura Sumitada (1533–1587), koji nije bio bogat kao njegovi susedi ali jeste bio izuzetno ambiciozan. Omura se pokrstio i uzeo ime Dominiko Bartolomeo, a zatim je povoljno nabavio portugalsko oružje i vrlo brzo je pokorio suparničke gospodare.⁵ Na kraju je, čak, deo svog imanja prepustio portugalskoj crkvi na upravu i na ovaj način je grad Nagasaki potpao u ruke Portugalaca. I danas Nagasaki broji najviše hrišćana u Japanu (Lee 2014: 19).

Kada je Nagasaki stavljen pod patronažu „Društva Isusovog“ (1580), papa je iz Indije poslao sveštenika Aleksandra Valinjana u Japan da rukovodi gradom.

² Japanci su bili iskusni kovači mačeva i od Portugalaca su brzo naučili da prave puške. Prvi model arkebuzе proizvedene u Japanu nosi ime *Tanegašima*, po ostrvu gde je ova puška napravljena.

³ U originalu: “É Japão, onde nasce a prata fina, Que ilustrada será Coma Lei divina”, prevod autora.

⁴ Period 1467–1568 se u japanskoj istoriji naziva *sengoku didai*, ili „period zaraćenih država“.

⁵ Omura Sumitada je od svih svojih podanika izričito zahtevao da prihvate hrišćanstvo, pod pretnjom izgnanstva, a naredio je i da se unište sva lokalna šintoistička svetišta.

Valinjano je bio inteligentan i vrlo kreativan čovek i bio je poznat po svojoj sposobnosti da „prilagodi“ hrišćanstvo japanskom senzibilitetu (mada je na kraju rigidnost i krutost hrišćanstva, možda, onemogućila širu rasprostranjenost hrišćanske doktrine u Japanu, o čemu će biti više reči u daljem radu). Godine 1582. je u Japanu bilo 150 hiljada hrišćana, a u narednih pet godina se taj broj uvećao čak pet puta (De Bary i dr. 2005: 218). U svom zapisu *Sažetak japanskih stvari* (*Sumario de las cosas de Japon*, sastavljen u Indiji 1583. godine) Valinjano je naveo: „Evropljani koji prelaze u Japan moraju da se prilagode, tj. moraju napustiti svoje originalne navike i običaje i naučiti japanske načine ponašanja; ukratko, moraju jesti, piti, oblačiti se, živeti i delovati na japanski način“ (Valignano 1954: 131–134). Valinjano je zabranio da se u dvorištu hrišćanskog manastira uzgaja i kolje stoka (Japanci su se toga gnušali) i savetovao je katoličke fratre da ne jedu meso, kako bi izgledali prijatnije u očima Japanaca.

Međutim, već krajem 16. veka popularnost hrišćanstva u Japanu opada. Saznavši o španskom hrišćanskom uticaju na Filipinima i uvidevši koliko su „hrišćanski feudalni gospodari“ bogati, najmoćniji japanski general Tojotomi Hidejoši (1537–1598) je objasnio lično viđenje Japana kao „zemlje Bogova čija je božanstvenost mnogostruka, temeljeći se na suodnosu religija i suština iz tri kraljevstva: Indije, Kine i Zemlje Sunca“; u svom odgovoru na pismo portugalskog vicekralja Indije napisao je: „U Indiji je nastao zakon Bude; u Kini, put mudraca (konfucijanizam); u ovoj Zemlji Sunca, postoji put bogova (šinto). Poznavati put bogova znači poznavati zakon Bude i takođe poznavati konfucijanizam... U zemljama kao što je vaša, jedna doktrina isključuje drugu, i vi niste svesni puta čovečanstva i pravednosti“ (Valignano 1954: 241–242).

Pored toga što je hrišćanstvo bilo zakonom zabranjeno (od 1587), početkom 17. veka se u Japanu javljaju i prvi kritičari hrišćanstva, među kojima je i Japanac Fabijan Fukan, profesor japanske književnosti na jezuitskom fakultetu u Amakusi. Iako je bio proučavalac portugalskog jezika (na portugalski je preveo japanski ep o ratničkom klanu Taira, čuveni *Heike monogatari*) i član „Društva Isusovog“, godine 1608. se odrekao hrišćanstva. Fukan je prvi diskutovao o hrišćanstvu kao o religiji koja urušava identitet japanske nacije, jer prihvatanjem prve zapovesti koja zahteva poštovanje samo jednog Boga (u Japanu je korišćen latinski termin *Deus*), Japanac se odriče svoje veze sa budizmom i šintoističkim bogovima koji su preci Japana i tvorci japanskih ostrva; pored toga hrišćansko striktno sleđenje volje *Deusa* se kosi sa konfucijanskim načelima poštovanja roditelja, nadređenih i cara, čime se podriva ceo japanski društveni sistem. Na ovakav stav se može nadovezati i mišljenje generala Tojotomija koji osuđuje isključivost u hrišćanstvu.

U vreme Tokugava šogunata (1603–1868) hrišćanstvo je bilo zakonom zabranjeno. Termini vezani za religiju Zapada su bili zabranjeni u štampi (paradoksalno je da su tehniku štampanja knjiga u Japan doneli upravo Portugalci); pored toga, šogunat je brodom poslao oko 300 dece iz mešovitih

brakova između Portugalaca i Japanaca u Makao, zabranivši im da se ikada vrate kući (Херн 2021: 247–276). Stav vojne vlade je bila potpuna izolacija od stranaca, i u političkom i u kulturološkom smislu. U takvim okolnostima hrišćanstvo je opstalo, ali zastupljeno u maloj meri i zbog nedostatka zapisa ne možemo sa sigurnošću utvrditi koliko Japanaca je nastavilo da praktikuje hrišćanstvo u vreme Tokugava šogunata. Hrišćanski rituali su obavljani tajno, u skrivenim prostorijama, bez prisustva katoličkih sveštenika, pa je vrlo verovatno da su Japanci neke hrišćanske običaje obavljali drugačije, unoseći u hrišćanske rituale lični senzibilitet.

Kada je Japan otvorio granice u 19. veku, pod pritiskom američkih parnih brodova koji su ostavljali zastrašujući utisak (nazivali su ih „crni divovi“), hrišćanski misionari iz Amerike i Britanije su već započeli da šire svoj uticaj u Japanu. Zabrana propovedanja hrišćanstva je tiho ukinuta, 1873. (nakon japanskih izaslaničkih misija u zemlje Zapada). Dve decenije kasnije je u Nagasakiju podignuta Oura katedrala, i nedugo zatim je oko 30 hiljada Japanaca posetilo katedralu, izjavivši da su hrišćani (Hays 2012). Reč je ljudima koji su krišom poštovali katoličku tradiciju tokom perioda samoizolacije (zbog čega su i stekli nadimak „skriveni hrišćani“).

U drugoj polovini 19. veka Japan entuzijastično pokušava da kopira zapadnjački stil života, zapadnjačku umetnost, modu i književnost. Godine 1872. vlada Japana je usvojila zapadni solarni kalendar umesto tradicionalnog lunarnog kalendara, nedelja je usvojena kao dan odmora i Božić je proglašen za nacionalni praznik (Varley 2000: 241). Japanski *Verski godišnjak* iz 2019. godine navodi da je 1862. godine sagrađena hrišćanska crkva u Jokohami, a tri godine kasnije je sažidana još jedna crkva u Nagasakiju (Agencija za kulturu Japana 2019: 19). Američki kalvinisti su bili među prvim protestantskim grupama koje su započele misije u Japanu u periodu Meidi (1868–1912), osnivajući „Japansku hrišćansku zajednicu“ u Jokohami 1872. godine.⁶ Posleratni Ustav Japana (1947) dozvoljava slobodu veroispovesti i formiranje verskih udruženja, pa pored protestantske hrišćanske zajednice, danas postoji i zajednica katoličkih crkvi i brojne druge.

Hrišćanski misionari koji su delovali u Japanu u 19. veku su štampali prevod *Biblije* na japanski jezik i imali su uticaj na obrazovanje. Među poznatim privatnim koledžima osnovanim u 19. veku su bili hrišćanski univerzitet Došiša u Kjotu, zatim Keio univerzitet i Vaseda univerzitet u Tokiju. Japanski mladići koji su u ovom periodu prihvatili hrišćanstvo su bili bivši samuraji čija je kasta ukinuta. Varli (2000: 250) smatra da su Japanci doživljavali strane učitelje kao osobe koje poseduju karakterne osobine veoma slične idealnim samurajima i konfucijanskim učenjacima iz njihovih sopstvenih tradicionalnih okruženja.

⁶ I pravoslavna crkva je počela aktivno delovati u Japanu; prva ruska pravoslavna crkva je izgrađena u Hakodateu 1859. Godine 1969. su odnosi sa Moskvom obnovljeni i danas je glavna pravoslavna crkva u Japanu crkva Svetog Nikolaja u Tokiju.

Činjenica je da je protestantska religija predstavljala dobru paralelu rastućoj socijalističkoj struji; skoro sve vođe Socijalističke partije Japana 19. veka bili su pokršteni Japanci. Uprkos vidnim naporima protestantske i hrišćanske crkve u periodu Meiđi, broj japanskih hrišćana je ipak iznosio manje od 1% ukupnog broja stanovnika (Varley 2000: 250). Čak i u vreme „pozapadnjačavanja“ (prilagođavanja svakodnevnog života zapadnjačkim stilovima i navikama), kolektivizam, jedinstvo i poštovanje cara su bili neizbrisivi deo japanskog uma.⁷

Danas, u Japanu živi oko 125 miliona ljudi, od kojih je 1,5% hrišćanske veroispovesti, tj. malo manje od dva miliona stanovnika. (Agencija za kulturu Japana 2019: 33). Još od druge polovine 19. veka hrišćanski misionari u Japanu se trude da pridobiju što veći broj sledbenika, ali čini se da su Japanci manje zainteresovni za hrišćanska učenja od svojih suseda.⁸

Postavlja se pitanje da li su Japanci prihvatili hrišćanstvo iz ličnih ubeđenja i verujući u Isusa Hrista, ili se hrišćanstvo širilo Japanom kao dodatak zapadnjačke kulture. U 16. veku, hrišćanski fratri su blisko sarađivali sa evropskim trgovcima, pa su Japanci preko hrišćanstva naučili tehnike proizvodnje zapadnjačkog vatrenog oružja. Pored toga, U Evropi je Kolumbo već doplovio do Severne i Južne Amerike, Magelan je obišao svet, Galilej je razvio teleskop, a Kopernikus je predstavio heliocentričnu teoriju. Sve do 17. veka, planeta Zemlja je za Japance bila ravna ploča, dok hrišćanski misionari nisu doneli nova naučna osveženja u Japan. Kao što je budizam u 6. veku upoznao Japan sa kineskim pismom, birokratijom i državnim uređenjem, u 16. veku su Japanci uz hrišćanstvo usvajali znanja o plovidbi, kretanju Sunca, orijentaciji u prostoru i nautičkim mapama. Japanci su naučili šta je astrolab, kvadrant i mehanički sat i vrlo brzo su i sami počeli da proizvode ove instrumente; prvi tipični evropski zamkovi od kamena i okruženi šancem su zidani u Japanu kao simbol vojne moći feudalnih gospodara. Nakon perioda izolacije od dve stotine godina, hrišćanski misionari su u 19. veku imali značajnu ulogu u Japanu, otvarajući hrišćanske škole gde se proučavala britanska književnost, nemačka filozofija, evropska politikologija i klasična muzika. Ponovo je hrišćanstvo za Japance odavalo utisak jedne „naprednije“ tekovine koja je iznedrila bogate kapitalističke kolonijalne sile poput Britanije i Francuske – koje je Japan smatrao uzorom.

Uprkos silnim naporima katoličke i protestantske crkve, iako su Japanci počeli da slave Božić i Dan zaljubljenih smatrajući da je to u toku sa „trendovima“, velika većina Japanaca ipak odbija da postane deo hrišćanske zajednice. Sansom (1990) je smatrao da nije postojala nijedna ozbiljnija poteškoća u uspostavljanju kompromisa između budizma i drevnog šinto verovanja, upravo zbog gostoprimljivost i tolerancije budizma koji su omogućili da se

⁷ Interesantna je anegdota o profesoru hrišćanske veroispovesti iz ugledne Tokijske prve srednje škole, Učimuri Kanzou, koji je odbio da se pokloni pred kopijom „Carskog ukaza o obrazovanju“ nakon čega je okarakterisan kao izdajnik i morao je da podnese ostavku (Varley 2000: 254).

⁸ Prema hrišćanskoj organizaciji „Džošua projekat“ („Joshua Project“, 2023) 9% Kineza se izjašnjava da su hrišćani, dok pokršteni stanovnici Južne Koreje čine 30% ukupne populacije.

ceo šinto pantenon smesti u budistička učenja bez bilo kakvog odricanja od doktrine i šinto božanstva su počela da se prepoznaju kao otelotvorenja buda i bodisatvi, uz isticanje ideje slaganja, a ne razilaženja (Sansom 1990: 62–63). Mahajana budizam je naglašavao milosrđe i budistički hramovi su često bili mesta za lečenje i učenje, te su prosečni Japanci lako usvajali budizam. Osim toga, obzirom da šintoistička religija nije davala objašnjenje o životu posle smrti, budistički koncept raja i reinakarnacije je savršeno dopunio šintoističku religiju koja stavlja akcenat na odnos čoveka i prirode. Kineski konfucijanizam, takođe, uveden je u Japan tiho i bez ikakvih poteškoća jer Konfucije nije bio predstavljen kao svetac već kao učitelj koji je isticao važnost obrazovanja i čija su praktična znanja koristila Japanu u izradi prvih zakona i birokratskih osnova pravne države.⁹ Konfucijanski principi međuljudskih odnosa i poštovanja nadređenih su poslužili kao temelj društvenog uređenja Tokugava šogunata (1603–1868) kada je društvo bilo strogo izdvojeno na staleže.¹⁰ Za razliku od kineskog konfucijanizma čija je glavna vrlina čovekoljublje i odanost prema samom sebi, japanska verzija konfucijanizma naglašava bespogovornu odanost prema gospodaru (čak i ako je to suprotno sa ličnim stavom), što u kombinaciji sa autohtonim šintoizmom na kraju kulminira kao odanost prema caru i naciji. Morišima (1986: 49–60) smatra da je kineski konfucijanizam humanistički, dok je japanski konfucijanizam nacionalistički. Na kraju, iako su obe „strane” doktrine (kineski konfucijanizam i budizam) usvojene i poprilično uspešno ustoličene u Japanu, hrišćanstvo je naišlo na veći otpor, uprkos veštoj organizaciji katoličkih misionara.¹¹

Zašto su Japanci oprezni prema hrišćanstvu i u čemu greše hrišćanski misionari u Japanu? Befu (2001: 276–278), profesor antropogije, smatra da hrišćanstvo nije uspelo da se ukoreni u Japanu jer je japansko poimanje spasa animističko i „ovosvetsko”, dok je hrišćanska soteriologija utemeljena na „nebeskom” i „onozemaljskom”. Befu je takođe smatrao da su fratri grešili jer su hrišćanstvo suprostavljali budizmu i da je, umesto toga, šintoizam trebalo suočiti sa Hristom (Befu 2001: 278). Diskutabilno je koliko Japanci istinski mogu prihvatiti i razumeti koncept jednog jedinog Boga, jer još od 6. veka u Japanu koegzistiraju tri religije. Japanci, možda, mogu tradicionalno prihvatiti hrišćanskog Boga u svoj sistem verovanja, ali samo kao jednog od mnogih bogova.

⁹ Prvi Ustav Japana je 604. godine sastavio princ Šotoku Taiši (574–622) i to pod uticajem kineskih konfucijanskih spisa.

¹⁰ Reč je o kastama samuraja, poljoprivrednika, zanatlija i trgovaca čiji su članovi bili u obavezi da poštuju pravila određene kaste i sklapanje braka između pripadnika različitih slojeva društva je bilo strogo zabranjeno.

¹¹ Jedna od metoda kojom se hrišćanski misionari danas služe u Japanu jeste organizovanje besplatnih časova engleskog jezika u objektima hrišćanske zajednice (tzv. ESL ili “Teaching English as a Second Language”, vrlo popularan program u Japanu jer mnoge majke upisuju decu na časove engleskog jezika još od treće godine).

Ben-Dasan (1972: 137–138) je smatrao je da je pojam *nihondinron* („teorije o japanskom identitetu“ ili „diskurs o japanskoj posebnosti“) tako duboko usađen u Japanu da se druge religije i filozofije mogu ustoličiti na japanskoj zemlji, samo na način koji je sinkretistički i pokoran pod patronatom drevnog Japana - kada religija poput hrišćanstva ili budizma dođe u Japan, ne prihvata se u celini, već se procenjuje prema japanskim vrednostima i prihvata se samo dok podržava duh Japana. Pored toga, smatrao je i da pokršteni Japanci imaju drugačije, lično viđenje *Biblije* i tumačenje hrišćanstva (tj. da *Bibliju* razumeju na „japanski način“). Japanci vrlo selektivno preuzimaju globalne tekovine, asimiluju ih i postepeno zaboravljaju ili zanemaruju njihovo strano poreklo. Za Japance, bogovi su u suštini životne sile, izvori energije koja se nalazi u svetu, a od ljudi se očekuje da čuvaju prirodu i dobrote života.

Stober (2021: 22–23) navodi da je nakit sa priveskom u obliku krsta vrlo uobičajen u Japanu današnjice, pa čak i venčanje u hrišćanskoj kapeli. Praktikovanje nekih zapadnjačkih običaja se smatra modernim u savremenom Japanu (naročito kod mlađe populacije), ali ne smemo na osnovu toga zaključiti da je Japan samo izdanak američke kulture. Kao deo globalne zajednice, mladi Japanci teže da budu deo popularne kulture, ali iako vrlo vidna u urbanim sredinama, kultura Zapada u Japanu je suštinski usvojena samo površno. Radeći kao teolog u hrišćanskoj zajednici u Nagoji, Stober je opisao situaciju kojoj je lično prisustvovao, kada su se dvojica japanskih hrišćana posvađala i jedan Japanac je drugog uvredio rekavši da je on *burakumin* (pripadnik sekte nečistih i otpadnika iz perioda Tokugava šogunata) što je rezultiralo time da uvređena osoba tiho napusti crkvu. Na pitanje zašto nije pokušao nikakav oblik suočavanja ili pomirenja, odgovor je bio da su takve stvari veoma teške za Japance da urade (Stober 2021: 24). Ovde je reč o japanskom konceptu harmonije (*wa*), što podrazumeva neuznemiravanje društvenog poretka i očuvanje harmonije u međuljudskim odnosima i odnosu prema prirodi. Japanci iz ovog razloga teže izbegavanju konflikta i direktnog izražavanja mišljenja. Japan je nacija koletiva i individualna isticanja nisu podržana, baš kako kaže i izreka: „istureni esker će biti zakucan“ (jap. *deru kugi wa utareru*). U pomenutom kontekstu, pokršteni Japanac vrlo često može da se razlikuje u uniformisanom kolektivu, što vodi isključenju iz društva, pa čak i isključenju sa posla.¹²

Još jedna od prepreka širenju hrišćanstva u Japanu je snažan osećaj dužnosti prema porodici, društvu i naciji. Japanske porodice i dalje na svojim kućnim oltarima prinose žrtve precima i beleže imena pokojnika, na taj način čuvajući prezime i kult porodice.¹³ Po šintoizmu, preci postaju duhovi (jap. *kami*)

¹² Li je u svom istraživanju dokazao da japanske firme ne žele da zaposle Japance koji su hrišćani (Lee 2014: 4).

¹³ Prema Išiju (2010: 29) 43% japanskih domova ima šintoistički oltar u svom domu, iako ovaj procenat iznosi 28% kada je reč o 14 najvećih gradova Japana. Postoji velika mogućnost da nuklearne porodice u urbanim sredinama nemaju šinto oltar u svom stanu, već njihovi roditelji

i nastavljaju da postoje u nekoj vrsti čistilišta ali uvek blizu svojih naslednika, te ih se zato treba sećati. U periodu Tokugava šogunata svaka porodica je bila u obavezi da obezbedi muškog naslednika jer se porodični kult nasleđivao po muškoj liniji (u slučaju da u kući nije bilo muške dece, usvajanje sina je bila zakonska obaveza). Neprekidnost očuvanja domaćinstva je izuzetno bitan u Japanu. Lokalne gradske kancelarije vode porodične registre (jap. *koseki*) i na taj način se beleže događaji u porodici, poput rođenja, smrti, venčanja, razvoda itd. i tako se očuvava kontinuitet jedne porodice. U Japanu ne postoje zasebni i individualni dokumenti poput ličnog izvoda iz knjige rođenih ili zvanični izvod o sklapanju braka, već se ovakvi podaci nalaze u porodičnom *kosekiju* (The Nippon, 2025) Pokršćavanje za Japance znači i raskidanje sa ovom vekovnom tradicijom koja je važan deo japanskog identiteta, što je i jedna od prepreka širenja hrišćanske misli u Japanu jer predstavlja vrlo radikalnu promenu. Hrišćanski misionari su vrlo zbunjeni na pitanje „potencijalnih” japanskih hrišćana o tome da li su njihovi preci sada u paklu jer nisu primili hrišćansko učenje. „Ako hrišćanski Bog nema rešenje za činjenicu da moji preci nisu imali priliku da čuju o Isusu, ja bih radije provela večnost u paklu, ali sa mojim precima”, reči su jedne Japanke (Stober 2021: 36).

Za Japance je, između ostalog, teško da razumeju hrišćanski pojam greha. U japanskoj religioznoj filozofiji ne postoji pragreh ili inicijalni greh, već postoji šintoistiki pojam *cumi*, tj. „nečistoća”. Reč je o fizičkoj zaprljanosti (usled bolesti, smrti) od koje se treba redovno čistiti ritualima pročišćenja (najčešće je to umivanje vodom). Sansom (1990: 80) smatra da *cumi* ima etimološko značenje nečeg zataškanoog ili prikrivenog, što pokazuje da je osuđivano ono što je bilo društveno nepoželjno, pre nego moralno pogrešno, tj. osuđivano je delo koje je izazivalo osećaj srama, ali ne krivice. Japanski konfucijanizam smatra da je čovek u osnovi dobar i da nema potrebe za univerzalnim iskupljenjem, dok budizam savetuje da budemo milosrdni i ljudske greške objašnjava kao obmanu čula, ne baveći se pitanjima pragreha. „Kada hrišćanski sveštenik kaže da smo svi grešnici, Japanci, čini se, razumeju da smo svi zločinci i negoduju na ovakve tvrdnje” (Lee 2014: 9).

Uprkos upornim pokušajima zapadnih kolonijalnih sila i hrišćanskih misionara da kroz deljenje naučnih i tehnoloških inovacija i moderne kulture ubede Japan u prednosti koje nude „razvijene” zemlje sveta i hrišćanstvo, Japan je ipak uspeo da očuva svoju tradiciju i specifičnost. Savremeni Japan jeste tehnološki vrlo napredan (razvijena robotika, brzi vozovi, internet pokrivenost u celoj državi), popularna je zapadna moda i američki filmovi se rado gledaju, ali Japan u biti ostaje konfucijanska zemlja u kojoj pojedinac ne želi da se razlikuje u kolektivu i šintoistički odnos prema prirodi kao nečemu što je zaista „božansko” ostaje ukorenjen u japanskom umu. Na poštovanje roditelja

koji žive u unutrašnjosti čuvaju ovu tradiciju u matičnim domovima porodice.

i prirode, dalje se nadovezuje očuvanje socijalne i duhovne harmonije što predstavlja ideal društvenog i ličnog života i na kraju se završava obožavanjem solarnog ženskog principa, velike boginje sunca, Amaterasu, kao praroditelja carske loze, ali i kao simbola rađanja, nečega čistog (a ne grešnog) što daje život. Iako je hrišćanstvo uporno prodiralo na japansko tlo, Japanci nadasve poštuju svoju naciju i porodični kult, kao i lepotu prirode i fenomena koje donosi svaka nova zora u ovoj „zemlji izlazećeg Sunca“.

Liteartura

- Agencija za kulturu Japana [文化庁]. (2019). *Šūkō toshi kagami* [Verski godišnjak, 宗教年鑑], (Publikacija 2019.). Agencija za kulturna pitanja, Odsek za verska pitanja [文化庁宗務課].
- Befu, H. (2001). Hegemony of Homogeneity: An Anthropological Analysis of Nihonjinron. *The Journal of Asian Studies*, Vol. 62/1, 276–280.
- Ben-Dasan, I. (1972). *Nihonjin to Yudayajin (The Japanese and the Jews)*. New York: Weatherhill.
- De Bary, T., Gluck, C., Tiedemann, A. (2005). *Sources of Japanese Tradition* (Vol. 2). New York: Columbia University Press.
- De Camões, L. (2000). *Os Lusíadas*. Belem, Brazil: Universidade da Amazônia.
- Hays, J. (July 2012). *Christianity and Hidden Christians in Japan*. Fact and Details. <https://factsanddetails.com/japan/cat16/sub182/item2771.html>.
- Ishii, K. (2010). 神道はどこへいくか [Gge ide šintoizam?]. Tokio: Perikansha.
- Joshua Project Organization. (2023). *Christian People Groups*. (<https://joshuaproject.net/countries>, Joshua Project, Colorado Springs).
- Lee, S. (2014). *The Japanese & Christianity: Why Is Christianity Not Widely Believed in Japan?* (unpublished doctoral dissertation). Foundation University, Amsterdam.
- Morišima, M. (1986). *Zašto je Japan uspeo?* (M. Jakšić, prev.). Beograd: Izdavačka radna organizacija „Rad“
- Sansom, G. (1990). *A History of Japan to 1334*. Tokio: Charles E. Tuttle Company.
- Stober, C. (2021). *Ongoing Obstacles to Christianity in Japan*. South Carolina: Columbia International University.
- The Nippon. (2025). *Koseki: Japan's Family Registers*. <https://www.nippon.com/en/guide-to-japan/cs00040/>. The Nippon Communications Foundation
- Sugimoto, J. (2012). *Moderna japanska kultura* (Đ. Krstić, prev.). Podgorica: Socen.
- Valignano, A. (1954). *Sumario de las cosas de Japón (1583)*. Sophia: Sophia University Press.
- Varley, P. (2000). *Japanese Culture*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Walker, B. (2015). *A Concise History of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Херн, Л. (2021). *Покушай тумачења Јапана* (С. Вишњић-Жижев, прев.). Београд: Кокоро.
- [Hern, L. (2021). *Pokušaj tumačenja Japana*. (S. Višnjić-Žižović, prev.). Beograd: Kokoro.

CHRISTIANITY AND JAPAN: CHRISTIANITY IN THE JAPANESE RELIGIOUS CONTEXT

S u m m a r y

Japan is a country where three religions coexist: Shintoism, Buddhism, and Confucianism. Additionally, 1.5% of the total population of contemporary Japan (which amounts to slightly less than two million individuals) are of the Christian faith. The paper will analyze the arrival of Christian missionaries in Japan in the 16th century and the way Christianity has developed in Japan over the centuries - whether successfully or not. It will also explain and interpret the reasons for the lower number of Christians among the Japanese. Due to the influence of Western colonial expansion, the Philippines is now a predominantly Christian country, and in South Korea, about a quarter of the population are Christians. Japan has the smallest number of converted individuals compared to the countries in the region. Although modern Japanese celebrate both Christmas and Valentine's Day, they do not consider themselves Christians. The failure of Christianity in Japan may be due to the ideology that requires worship of only one God, whereas both Buddhism and Confucianism do not have this exclusivity (even though both religions are foreign, i.e., Chinese) and do not threaten the indigenous Japanese Shinto pantheon. Japanese people have a keen relationship with nature and associate the concept of the divine with tangible natural forces and phenomena, rather than with the heavenly or otherworldly. Furthermore, Japan is a collectivist nation, and any differences and deviations are not supported in society. It is debatable whether converted Japanese today understand Christianity or merely practice Christianity in a "Japanese way."

Keywords: Christianity, Japan, colonization, collectivism, nation.